Utlåtande GrUU 57/2018 rd─ RP 253/2018 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om beaktandet av den nationella säkerheten i områdesanvändningen och i fastighetsinnehav

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om beaktandet av den nationella säkerheten i områdesanvändningen och i fastighetsinnehav (RP 253/2018 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- regeringssekreterare Perttu Wasenius, försvarsministeriet
- lagstiftningsråd Johannes Heikkonen, justitieministeriet
- professor Mikael Hidén
- professor Juha Lavapuro.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- professor (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en lag om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter för säkerställande av den nationella säkerheten, en lag om statens förköpsrätt inom vissa områden och en lag om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv. Vidare ändras markanvändnings- och bygglagen, jordabalken, lagen om köpvittnen, lagen om ett fastighetsdatasystem och anslutande informationstjänster och lagen om köpeskillingsregister över fastigheter.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2020.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms lagförslaget med avseende på 6, 15 och 21 § i grundlagen. Regeringen anser att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Med hänsyn till de konstitutionella synpunkter som ingår i propositionen anser regeringen det vara önskvärt att utlåtande om propositionen inhämtas av riksdagens grundlagsutskott.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Regeringen föreslår att det stiftas en lag om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter för säkerställande av den nationella säkerheten, en lag om statens förköpsrätt inom vissa områden och en lag om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv. Dessutom föreslås markanvändnings- och bygglagen och fyra andra lagar bli ändrade. Den nya lagstiftningen ska ge staten möjligheter att ingripa vid fastighetsinnehav som äventyrar Finlands nationella säkerhet.

Propositionen innehåller mycket omfattande och relevanta motiv till lagstiftningsordningen. I det följande behandlar utskottet bara förslaget till lag om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv (lagförslag 4).

Tillståndsförfarande

I lagförslag 4 föreslås det att personer och sammanslutningar som anges närmare i lagen ska ha rätt att förvärva fastigheter på områden som ägs av finska staten bara om försvarsministeriet beviljar tillstånd. Tillstånd ska behövas om förvärvaren är antingen en sammanslutning som har sin hemvist i en stat som inte är medlemsstat i Europeiska unionen eller hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller en medborgare i en stat som inte är medlemsstat i Europeiska unionen eller hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Därutöver omfattar tillämpningsområdet även sammanslutningar som har sin hemvist i en stat som är medlemsstat i Europeiska unionen eller hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, men där minst en tiondel av dess bestämmande inflytande finns utanför EU och EES.

Enligt motiven till lagstiftningsordningen är förslaget av betydelse med avseende på grundlagens 6 § om jämlikhet och 15 § om egendomsskydd. Grundlagsutskottet anser att målen för att upprätthålla den nationella säkerheten är godtagbara (se också GrUU 16/2011 rd, s. 2).

Enligt den föreslagna 4 § ska förvärvaren hos försvarsministeriet ansöka om tillstånd för fastighetsförvärvet innan fastigheten överlåts eller inom två månader från det att överlåtelsen har bestyrkts eller från det att köpet har ingåtts i det elektroniska handelssystemet. Om tillstånd för förvärv inte beviljas, ska förvärvaren överlåta fastigheten inom ett år från det att beslutet om avslag på ansökan om tillstånd vunnit laga kraft. Försvarsministeriet ska bestämma att fastigheten säljs, om fastighetsförvärvet inte har hävts eller fastigheten inte överlåtits vidare inom den utsatta tiden.

Skyldigheten att överlåta fastigheten och framförallt myndighetens befogenhet att sälja fastigheten innebär att förvärvarens egendomsskydd inskränks. Förslaget kan leda till att förvärvaren blir tvungen att överlåta fastigheten vidare inom en utsatt tid, även om den lagstadgade skyldigheten att ansöka om tillstånd är uppfylld. Lagen har inga bestämmelser om skyldighet att ersätta förvärvaren för eventuella ekonomiska förluster eller kostnader.

Grundlagsutskottet påpekar att tillståndsplikten gäller fastigheter i hela Finland utom på Åland (jfr GrUU 16/2011 rd). Dessutom är bestämmelserna om tillståndsvillkoren mycket allmänt formulerade. Tillstånd för förvärv av en fastighet kan enligt 5 § beviljas, om förvärvet inte bedöms försvåra möjligheterna att försvara landet eller ordna gränsbevakningen, övervaka och trygga territoriell integritet eller att säkerställa gränssäkerheten och försörjningsberedskapen. Det kan vara

svårt för förvärvaren att i förväg bedöma om tillstånd kommer att beviljas eller inte, eftersom tillämpningsområdet för tillståndsplikten är så omfattande och tillståndsvillkoren så öppet formulerade.

Även om förvärvaren i viss omfattning kan vara beredd på det osäkra läget, exempelvis via överlåtelsevillkoren, anser grundlagsutskottet att lagen måste kompletteras med bestämmelser om att förvärvaren ska få ersättning för ekonomiska förluster. Det är nödvändigt för att inskränkningen i egendomsskyddet ska uppfylla proportionalitetskravet (se GrUU 15/2005 rd, s. 2).

Vidare påpekar utskottet att bestämmelserna måste vara exakta och att förfarandet för fastighetsförsäljning som förordnas av försvarsministeriet därför måste regleras mer exakt. Dessutom sägs det i motiven till 6 § (s. 58) att fastigheten kan överlåtas till "någon som har rätt att förvärva den", när köparen är skyldig att avstå från den. Bestämmelsen tillåter inte att det införs en sådan inskränkning för den som förvärvar fastigheten i stället.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 5.2.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Mia Laiho saml
medlem Leena Meri saf
medlem Ville Niinistö gröna
medlem Juha Rehula cent
medlem Ville Skinnari sd
medlem Matti Torvinen blå
ersättare Ben Zyskowicz saml.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.